

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурс за заемане на академична длъжност „професор“
в област на висше образование 4. Природни науки, математика и информатика,
професионално направление 4.6. Информатика и компютърни науки,
специалност „Информатика (блокчейн технологии и модели)“,

за нуждите на секция „Интелигентни системи“, Институт по информационни и
комуникационни технологии - БАН

с кандидат доц. д-р Ирина Александровна Радева

рецензент: проф. д-р Мария Петкова Христова

1. Общи положения по конкурса

Със заповед № 312 от 13.12.2024 г. на директора на Институт по информационни и комуникационни технологии, БАН, чл. кор. Св. Маргенов съм определена за член на научно жури по обявения в „Държавен вестник“, бр. 87/15.10.2024 г. конкурс за академичната длъжност „професор“ по професионално направление 4.6. Информатика и компютърни науки, научна специалност „Информатика (блокчейн технологии и модели)“. С решение на научното жури от заседание на 17.12.2024 г. съм определена за рецензент. Рецензията е съобразена със Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото прилагане (ППЗРАСРБ), Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН, Правилник за специфичните условия за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в Института по информационни и комуникационни технологии, БАН и е на база на представените за участие в конкурса документи от единствения кандидат – доц. д-р Ирина Александровна Радева.

Всички документи, които получих като член на научното жури, са в съответствие с Чл.10.(1) от Правилника за специфичните условия за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в ИИКТ.

2. Кратки биографични данни за кандидата в конкурса

Доц. д-р Ирина Александровна Радева е завършила Университета за национално и световно стопанство, София през 1995 г. със специалност „Финанси“, квалификация „Икономист“. През 2012 г. след защита на дисертационен труд в Институт по Информационни Технологии (ИИТ), придобива образователна и научна степен „Доктор“, специалност 01.01.12 „Информатика“.

Работила е като консултант в ИЗОГРУП ООД и Астратек НЕТ ООД. От 2000 г. е последователно: научен сътрудник в ИИТ, секция „Моделиране и оптимизация“, научен сътрудник II ст., секция „Софт Компютинг“, научен сътрудник I ст. и главен асистент в секция „Интелигентни системи“ (ИИКТ). Била е хоноруван преподавател в департамент „Бизнес администрация“, Нов български университет, София (2001 – 2010). От 2018 г. до сега е доцент (Удостоверение за заемане на академична длъжност доцент № 001286/издадено на 18.06.2018, БАН ИИКТ) по специалността „Информатика и компютърни науки“ в секция „Интелигентни системи“, ИИКТ – БАН. От 2020 е доцент и в Тракийски университет – Стара Загора, Стопански факултет, катедра „Информатика и математика“.

3. Обща характеристика на научноизследователската и научно-приложната дейност на кандидата

Общо описание на представените материали

В конкурса за професор доц. д-р Ирина Радева участва с **28 труда**, в т.ч: една глава от книга, 12 публикации в списания, 13 доклада от конференции и 2 глави от колективна монография. От тях 24 са на английски език, останалите 4 са на български език (две са в списание на БАН и две - глави от колективна монография). Една от публикациите е самостоятелна.

Няма открито и доказано по законоустановения ред плагиатство в представените за оценка трудове. След запознаването с продукцията по конкурса и направените справки потвърждавам това твърдение.

Нито един труд не повтаря публикациите, представени при защитата на образователната и научна степен „доктор” и за заемане на академичната длъжност „доцент“, затова всички активи се отчитат при крайната оценка в този конкурс.

Изпълнение на изискванията за заемане на академичната длъжност „професор“

Съгласно чл. 61 от ППЗРАСРБ (респективно чл. 29 от ЗРАСРБ), кандидатите за заемане на академична длъжност „професор“ се оценяват спрямо изпълнението на условията по чл. 60, ал.1 и ал. 2 и в съответствие с информацията от справките по чл.60, ал.3. Според чл.2 ал. 4,т. 4.4.от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН „кандидат за академичната длъжност „професор” трябва да притежава образователната и научна степен „доктор”, да има изискуемия в ЗРАСРБ стаж и да отговаря на минималните изисквания на БАН за съответната област на висше образование или професионално направление, както и на изискванията, определени от Научния съвет на СНЗ.

При разглеждането на документите се установява, че доц. д-р Ирина Радева удовлетворява изискванията на горепосочените нормативни документи. Представена е служебна бележка за общ трудов стаж, 35 години, от които 6 години и 5 месеца са като доцент, с което се доказва изпълнението на условието за изискуем стаж.

Относно изпълнението на минималните национални изисквания по групите показатели за заемане на академичната длъжност „професор” в ПН 4.6 „Информатика и компютърни науки“ (съгласно чл. 26 ал. 2 и 3 и чл. 29, ал. 5 на ЗРАСРБ), както специфичните условия за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в ИИКТ могат да се направят следните обобщения:

- **За група А** кандидатката е представила Диплома № 999213/ 08.11.2012 за защитен дисертационен труд на тема “Модели за вземане на решения при формиране на клъстерни структури” и получаване на образователната и научна степен „доктор“.

- **За група В** (показател 4: Хабилитационен труд – научни публикации в издания, които са реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация (*Web of Science, Scopus, Zentralblatt, MathSciNet, ACM Digital Library, IEEE Xplore u AIS eLibrary*)) са представени 3 публикации, индексирани в Web of Science и трите със SJR (Scopus) и IF (WoS), в JCR квартал Q2. Публикациите са в издания: Electronics, MDPI, Basel, Switzerland; Cybernetics and Information Technologies, Prof. Marin Drinov Academic, Publishing House.

- **За група Г** (по показател 7) са представени 17 публикации. От тях 4 са със SJR, като две са в Q2, една е в Q3 и една – в Q4. Останалите 13 са индексирани в Scopus без SJR. Публикациите са в: списание Cybernetics and Information Technologies, Prof. Marin Drinov, Academic Publishing House; International Journal of Computing; Computers; Intuitionistic Fuzziness and Other Intelligent Theories and Their Applications, Series: Studies in Computational Intelligence; Proceedings of the IEEE International Conference on Intelligent Systems; Proceedings of the IEEE International Conference Automatics and Informatics; Conference on Big Data, Knowledge and Control Systems Engineering – BdkCSE и др.

- **За група Д** е представен списък на 140 цитирания в WoS и/или Scopus за периода 2019-2024 г. на 28 публикации на кандидата. Цитиранията са в публикации в: Studies in Computational Intelligence, Cybernetics and information technologies, Studies in Fuzziness and Soft Computing, Research in Computer Science in the Bulgarian Academy of Sciences, Advances in Intelligent Systems and Computing, *International Conference on Information Fusion (FUSION)*, Ottawa, ON, Canada, Journal of Intelligent & Fuzzy Systems, Recent Advances in Computational Optimization, Studies in Computational Intelligence, International Journal of Intelligent Networks, Journal on Agricultural and Food Economics - Agric Econ, Computers and Electronics in Agriculture, Electronics, MDPI и др.

- **За група Е** – показателите от тази група се покриват от: участие в 18 национални научни или образователни проекти; участие в 4 международни научни или образователни проекти; ръководство на 7 национални научни или образователни проекти 7 и привлечени средства по 4 проекта, ръководени от кандидата.

Кандидатът изпълнява минималните изисквания както е показано в таблицата:

<i>Група от показатели</i>	<i>Съдържание</i>	<i>Професор</i>	<i>Доц. д-р Ирина Радева</i>
А	Показател 1	50	50
Б	Показател 2	...	.....
В	Показател 3 или 4	100	120
Г	Сума от показателите от 5 до 10	260	290
Д	Сума от точките в показател 11	140	840
Е	Сума от показателите от 12 до края	150	515

Справките (към 20.01.2025) от Web of Science, Scopus и Google Scholar и Research Gate показват следните наукометрични характеристики за кандидатката:

Web of Science: 5 H-Index, 12 публикации Web of Science Core Collection, 50 цитиращи статии без самоцитирания, 51 цитирания без самоцитирания;

Scopus: h-index - 9, 30 публикации, 214 цитирания в 142 документа (Без самоцитирания: h-index - 8, 30 публикации, 145 цитирания);

Google Scholar: h-индекс 14, i10-индекс 24, цитати: 501;

Research Gate: h-index 13, citations: 410.

Тези данни са допълнително свидетелство за високо професионално ниво на научните разработки на кандидата и за тяхната международна видимост.

Кандидатът доц. д-р Ирина Радева покрива изцяло и надхвърля минималните национални изисквания, както и специфичните условия за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в ИИКТ по показатели за заемане на академичната длъжност „професор” в ПН 4.6 „Информатика и компютърни науки“.

4. Оценка на учебно – преподавателската работа на кандидата

Доц. д-р Радева е водила учебни курсове в Магистърския факултет в НБУ за периода 2001-2010 г. Разработила е учебни програми: „Валидация и верификация на програмни системи“, „Интерактивни системи“, „Софтуерни архитектури“, „Интернет базирани технологии II“ за специалност „Информационни технологии, както и програми: „Цифрова обработка на изображения“, „Оперативна съвместимост на информационни системи“, „Администриране на сървърни технологии I и II “ и „Интернет базирани технологии II“ за специалност „Софтуерно инженерство“ в ПН 4.6 Информатика и компютърни науки в Тракийски университет – Стара Загора.

Доц. Радева е научен ръководител на един редовен докторант, отчислен с право на защита.

5. Кратка характеристика на представените научни трудове

Тематично цялата научна продукция на кандидата е в конкурсното професионално направление 4.6 Информатика и компютърни науки. Представените научни трудове попадат в актуални тематични области в информатиката: блокчейн технологии, модели за управление на риска, интеркритериален анализ, многокритериално вземане на решения.

Болшинството от трудовете на кандидата са в областта *блокчейн технологии*. Изследванията са насочени към модели и подходи на базата на блокчейн. В [8] е представен модел на децентрализирана мрежа с използване на блокчейн за проследяване на научни изследвания с цел надеждност. Модел за управление на веригата на доставки в интелигентното земеделие, основаван на блокчейн технология е описан [10, 17, 18], а в [12] е създадена рамка за планиране на вътрешния одит с акцент върху внедряването на блокчейн технологията в организациите.

В [15] е предложена рамка за платформа за интелигентно производство на култури, наречена SCPDx (Smart Crop Production Data Exchange), която улеснява децентрализиран обмен на данни между участници в областта на интелигентното земеделие. Подходът интегрира две технологии – блокчейн и разпределена файлова система (IPFS) за управление и споделяне на големи набори от научни данни. Прототип на блокчейн портфейл с биометрична проверка на самоличност на потребители е представен в [20]. Портфейлът използва интелигентни договори за управление на цифрови активи в платформа за обмен на данни.

Различни подходи и примери за приложения на блокчейн технологии са представени и в публикации [16-24, 28]. Цялостен преглед на блокчейн технологията с описани нейни принципи, модели и приложения се прави в самостоятелната глава от колективна монография „Изкуствен интелект в 24...“, публикувана в Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“ [27].

В публикации [2 - 4], [11], [13] са представени модели и процедури за анализ и управление на риска в контекста на Индустрия 4.0. В [2] са изследвани възможностите

за анализ на риска като метод за избор на технологии в контекста на „Индустрия 4.0, включващ квази-многокритериалния модел SIGMA. Модел за вземане на решения е предложен при управлението на цифрови рискове, свързани с приложението на разрушителни технологии в земеделието [6]. На основата на алгоритъма SIGMA моделът предлага многостъпков подход, който включва идентификация, оценка и управление на осем категории цифрови рискове, както и избор на подходящи технологии за тези рискове. В [11] е представена рамка за глобално управление на риска в предприятието (EGRM), която включва блокчейн технология за адресиране на рисковете, свързани с Индустрия 4.0. Разгледана е еволюцията на подходите за управление на риска в контекста на Индустрия 4.0 и е предложена концепция за EGRM, включваща анализ на съществуващите стандарти и рамки за управление на риска (ISO, FERMA, NIST и др.), както и рисковете, свързани с Индустрия 4.0 и изкуствения интелект в киберфизичните системи [13].

Преглед на етапите на развитие на изследванията за определяне на праговете в междукритериалния анализ е направен в публикация [1]. В [9] е разработен модел за групов многокритериален избор на блокчейн софтуер в условия на размитост според нуждите на организацията и преценките на експертите. Предложената рамка подобрява процеса на вземане на решения и повишава ефективността на избор на блокчейн софтуер. Приложимостта на модела е демонстрирана на пример на блокчейн софтуер в земеделието, а надеждността му е доказана чрез анализ на чувствителността, като са сравнени два модела по метода на компромисното решение (MARCOS) с различно множество от тегловни коефициенти.

В направление интелигентни приложения (чрез лични асистенти, интелигентни агенти и онтологии, езикови модели и др.) са трудове в области като: база знания за интелигентно растениевъдство [14]; използване във Виртуалното образователно пространство (VES) [5], генериране на виртуални или реални културни маршрути в зависимост от предпочитанията или местоположението на потребителя. [7], отворени езикови модели с отворен код – Large Language Models (LLMs) [25].

От направения анализ на представените от доц. д-р Ирина Радева научни трудове за участие в конкурса за заемане на академична длъжност „професор“ може да се обобща: кандидатката има достатъчно по количество и качество научна продукция, която съответства на профила на конкурса.

6. Идентифициране на приносите в научноизследователската работа

Приемам предложението в авторската справка за оригинални приноси в трудовете на доц. д-р Ирина Радева те да бъдат разделени в 3 групи – *научни, научно приложни и приложни*.

На база публикациите на кандидатката може да се направи следната оценка:

Научните приноси се свеждат до:

- Разработени са **модели за децентрализирани блокчейн приложения**, които представляват полезна научна новост:

- Модел на децентрализирана мрежа с използване на блокчейн за проследяване на научни изследвания [8];

- Модел за обмен на данни с използване на блокчейн технология и децентрализирано съхранение на данни за управление и проследимост на информация с интелигентни договори [15].

- **Многокритериален избор на блокчейн софтуер при неопределеност**

Предложени са [9]:

- Подход за групово вземане на решения, интегриращ методи с размити оценки и класически многокритериални методи;

- Иновативна система за оценка с размити множества и адаптивни тегла за функционалност, внедряване, поддръжка, обучение и потребителски оценки на блокчейн софтуер;

- Метод за формиране на матрица на решенията, чрез лингвистични променливи и седемстепенна скала за оценка;

- Подход за определяне на тегловни коефициенти на експертни оценки по петстепенна скала на Ликерт и категоризация на характеристиките на софтуер;

- Алгоритъм за агрегиране на индивидуални експертни оценки в колективна матрица на решенията чрез прилагане на аритметични операции с размити числа.

- **Автоматизирана оценка с Natural Language Processing (NLP) метрики на Retrieval-Augmented Generation (RAG) за големи езикови модели (LLMs) с отворен код**

Извършена е:

- Оценка на точността на генерираните от LLMs отговори при RAG, чрез NLP метрики за анализ на качеството и съответствието на извлечената информация [25];

- Оценка на прагове за сходство чрез Комбиниран Показател за Ефективност (Composite Performance Score, CPS) от NLP метрики за контекстуалното съответствие при RAG [25];

- Динамична настройка на параметри на RAG за управление на прагове за сходство, броя на извлечените документи и гъвкави корекции на настройките, с цел приспособяване към специфични изисквания на задачи за генериране и извличане на текст [26];

- Интегриране на блокчейн за съхранение на резултати от тестване на LLMs при RAG [26].

Научно-приложни приноси

- **Модели и процедури за управление на риска**

Разработени са:

- Модел за оценка и избор на технологии, изграден върху алгоритъм SIGMA за многокритериален анализ спрямо рисковите експозиции на подривни технологии [2];

- Модел за систематизиране на осем категории рискове, свързани с парадигмата „човек – цифрова среда“ в контекста на Индустрия 4.0 [3];

- Процедура за адаптация към идентифицирани рискови фактори на цифровата екосистема, чрез подходи за управление на въздействието на Индустрия 4.0, икономиката и пазара на труда [4];

- Процедура за глобално управление на риска (EGRM), която интегрира рискове на Индустрия 4.0 и адаптира управлението на риска [13];

- Разширена процедура за EGRM, която добавя рискове, свързани с Индустрия 4.0 към моделите за корпоративно управление на риска и интегрираното корпоративно управление на риска [11];

- Многостъпков модел за вземане на решения при оценка на цифровите рискове в земеделието [№ 6].

- Разработени са **приложения на блокчейн технологии и модели в интелигентното земеделие**

- Модел за проследимост на верига за доставки с пет информационни канала върху консорциумен блокчейн [10];

- Рамка за интеграция на блокчейн и разпределени файлови системи за обмен на данни в интелигентното земеделие [15];

- Платформа за децентрализирано съхранение и обмен на данни (SCPDx) върху Antelope блокчейн и IPFS частни мрежи [17, 19, 28];

- Децентрализирано приложение (dApp) за платформата SCPDx [23].

- **Проследимост на данни и събития с блокчейн технологии**

Предложени са:

- Подход за динамично генериране и проследяване на маршрути чрез интегриране на онтологична мрежа и околна мрежа като база от знания, реализиран в туристически гид за културно-исторически обекти [7];

- Процедура за анализ на уязвимости, сканиране, тестване и верификация на интелигентни договори [16];

- Блокчейн модел за проследимост и повишаване на прозрачността във веригата на доставки за интелигентното земеделие [17];

- Интеграция на блокчейн оракули в платформата за интелигентно земеделие за въвеждане и верификация на данни от външни източници чрез интелигентни договори и управление на параметри [22];

- Процедури за вътрешен одит и контрол с използване на блокчейн технологии [12].

- **Интеграция на интелигентни договори за децентрализиран обмен на данни**

Разработени са:

- Два сървърни софтуерни блокчейн оракули за: 1) за извличане на данни от сензорни мрежи в реално време, статистическа обработка на дневни показания и качване на исторически данни; 2) наблюдение на възлите в блокчейн мрежата и оценка на използваните ресурси [22];

- Децентрализирана апликация с интелигентни договори за обмен на данни за интелигентно растениевъдство (SCPDx), интегрираща Antelope блокчейн и IPFS инфраструктура [23].

- Процедура за оценка на механизми за удостоверяване и доказателство за събития в интелигентни договори, интегрирани в платформа за обмен на данни в интелигентното земеделие, използваща блокчейн Antelope, IoT устройства и IPFS [24];

Приложните приноси са свързани с разработени *платформа за обмен на данни в интелигентното земеделие* [19, 20, 21, 23, 24, 28] и *Уеб приложение за тестване на Retrieval-Augmented Generation с големи езикови модели* [25, 26];

Не е представена информация за разпределение на приноса на отделните автори в съвместните публикации. Приемам, че приносът на доц. Радева в тях е равностоен с приносите на всички съавтори.

Значимост на приносите за науката и практиката

На основата на направената обща характеристика на научните, научно-приложните и приложни приноси на кандидата може да се направи заключението, че те

са значими за науката и практиката в областта на професионалното направление на конкурса. Доказателство за тяхната значимост са и многото и авторитетни цитирания. Приносите могат да се определят като обогатяване на съществуваща научна област с нови знания, модели и приложни аспекти.

7. Критични бележки и препоръки

По мое мнение, авторската справка за оригиналните научни, научно-приложни и приложни приноси на кандидата би могла да бъде по-обобщена и синтезирана, а научните и научноприложни приноси – представени по-експлицитно с акцент върху новостта и полезността.

Представянето на разделителни протоколи за колективните научни трудове би отличило по-ярко личния принос на кандидатката.

Имам следните препоръки към доц. д-р Радева:

- да прояви по-голяма активност в научно ръководство и обучение на докторанти в ПН 4.6. Информатика и компютърни науки, какъвто капацитет тя несъмнено има, ако се съди по потенциала ѝ на опитен изследовател;

- въз основа на научните си разработки да публикува монографичен труд, с който да дисеминира признатите научни новости на своето творчество.

Тези бележки и препоръки не нарушават положителното впечатление от резултатите в научната продукция на кандидата в конкурса.

8. Лични впечатления от кандидата

Познавам доц. д-р Ирина Радева от съвместни участия в научни журита по процедури за развитие на академичния състав и имам впечатление за високия ѝ професионализъм в областта на информатиката и компютърните науки.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и материалите, представени от кандидата доц. д-р Ирина Радева отговарят на изискванията и критериите за заемане на академичната длъжност „професор“ съгласно ЗРАСРБ, Правилника за неговото прилагане, Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН и Правилника за специфичните условия за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в ИИКТ.

Научно-изследователската и учебна дейност на доц. д-р Радева е свързана с проблеми и конкретни задачи в областта на обявения конкурс и характеризира кандидатката като учен с висока професионална квалификация.

Всичко това ми дава основание да дам своята изцяло **положителна оценка** на представените материали и предлагам на уважаемото научно жури да гласува предложение до Научния съвет на Института по информационни и комуникационни технологии, БАН да **избере доц. д-р Ирина Александровна Радева на академичната длъжност „професор“ по професионално направление 4.6 Информатика и компютърни науки, специалност „Информатика (блокчейн технологии и модели)“ за нуждите на секция „Интелигентни системи“ на ИИКТ-БАН.**

28.01.2025

Рецензе

На основание

ЗЗЛД